

Toimeentulotuen hakeminen ja sen myöntäminen

Toimeentulotuki on lakisääteinen, viimesijainen etuus, jonka tarkoituksena on turvata välttämätön toimeentulo. Jokaisella on ensisijainen velvollisuus pitää huolta omasta ja perheensä elatuksesta. Toimeentulotukea on oikeus saada silloin, kun välttämätöntä toimeentuloa ei voi saada muulla tavalla. (Laki toimeentulotuesta 1997/1412).

Toimeentulotukea haetaan yleensä kirjallisesti asuinkunnan sosiaalitoimistosta. Hakemus tulee täyttää huolellisesti ja mukaan tulee liittää kaikki tarvittavat tositteet. Päätös on tehtävä viivytyksettä, kuitenkin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. Kiireellisessä tapauksessa päätös on tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella samana tai viimeistään seuraavana arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. (ToTuL 14a §) Toimeentulotukihakemuksen kiireellisyyden arvioi viranhaltija.

Hakemuksen täyttäminen ja tarvittavat liitteet

Tuloselvitykset

Hakemukseen tulee liittää tositteet kaikista hakijan ja samassa taloudessa asuvien henkilöiden tuloista **kahden** kuukauden ajalta. Tositteista tulee ilmetä sekä brutto- että nettotulot. Jos tuloina on erilaisia sosiaaliturvaetuuksia (esim. työttömyyspäiväraha, asumistuki, opintotuki, lastenhoidon tuki jne.), tulee mukaan liittää **viimeisin päätös ja maksu ilmoitukset**. Pankin alkuperäiset tiliotteet kaikista talouden käytössä olevista pankkitileistä liitetään mukaan (**kaksi viimeisintä**). Lisäksi tarvitaan viimeisin verotuspäätös (**ensimmäisen hakemuksen liitteeksi**). Tosite tarvitaan myös sellaisista mahdollisista kertakorvauksista (esim. eroraha, vakuutusyhtiön korvaus, myyntitulo, lopputili, lomarahaa, perintö ym. tulo), joka on maksettu viimeisen puolen vuoden aikana. Tiliotteilla näkyvistä yksityistalletuksista, yksityisistä lainoista tai vastaavista on annettava kirjallinen selvitys. Jos jokin sosiaaliturvaetus on haettu, mutta siitä ei ole vielä päätöstä, se merkitään hakemukseen vireillä olevat etuudet kohtaan. Haettaessa ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa merkitään hakemukseen myös työttömyyskassa, josta päivärahaa haetaan.

Toimeentulotukea hakeva 17 – 64-vuotias henkilö on velvollinen ilmoittautumaan työvoimatoimistoon työttömäksi työnhakijaksi.

Työttömän tulee liittää mukaan työvoimatoimiston ajanvarauskortista kopio tms. tosite työvoimatoimistossa käynnistä. Opiskelijan tulee liittää mukaan opiskelutodistus sekä opiskelijan olosuhdeselvitys.

Menoselvitykset

Toimeentulotuki koostuu perustoimeentulotuesta ja täydentävästä toimeentulotuesta. Perustoimeentulotukeen sisältyy normin mukainen meno (perusosa) sekä asumiskustannukset ja terveyden/sairaushoitomenot. Täydentävään toimeentulotukeen sisältyy muut toimeentulotuessa hyväksyttävät menot.

Asumismenoiksi hyväksytään alla luetellut menot **kohtuullisina**. Kyseisistä menoista tulee mukaan liittää alkuperäiset laskut ja maksukuittit (huomautuslasku ei kelpaa)

- vuokra, yhtiövastike, vesimaksut, saunamaksu (vuokrasopimus liitteeksi ensimmäiseen hakemukseen)
- lämmityskulut
- lämmitys- ja taloussähkö
- koti- ja palovakuutus, mukaan myös vakuutuskirja
- asuntolainan korot, mukaan tosite, josta ilmenee lainan käyttötarkoitus ja kokonaismäärä ja miltä ajalta korot muodostuvat (**mikäli eivät ilmene tilioitteessa**)
- jätehuoltomaksut
- tontin vuokra ja kiinteistövero, mukaan myös kiinteistöverolippu
- tienhoitomaksu

Toimeentulotuessa hyväksyttäviä menoja ovat lisäksi:

- työmatkakulut (kirjallinen selvitys)
- päivähoitolasku (kokonaisena)
- terveyden/sairaushoitomenot (maksukuitti tai sv -korvauksen maksutosite)
- sairauden hoitoon määrätyt reseptilääkkeet (resepti ja siihen liittyvä apteekin kuitti)
- muut perheen erityistarpeista johtuvat menot, lasten harrastukset, muuttokulut, lapsen syntymästä aiheutuneet kulut ym.(tosite tarvitaan)

Hakemuksen käsittely ja päätös

Hakemus käsitellään kirjallisesti, jos hakemus on huolellisesti täytetty ja mukana on tarvittavat liitteet. Tarvittaessa pyydetään lisäselvityksiä joko kirjallisesti tai suullisesti. Käsittelijällä on oikeus vaatia riittävät selvitykset. Sosiaaliviranomainen voi saada väestörekisteristä teknisen käyttöyhteyden avulla henkilörekistereissä olevia, salassa pidettäviä henkilötietoja asiakkaan suostumuksesta riippumatta, maksun määräämistä ja tietojen tarkistamista varten (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 21 §).

Kun päätös on tehty, se lähetetään postitse hakijalle. Jos päätös on myönteinen ja tuen tarve jatkuu, **tulee hakijan jättää jatkohakemus liitteineen seuraavan kuukauden toimeentulotuen käsittelyä varten**. Jatkohakemuslomakkeeseen tulee liittää tulo- ja menotositteet samoin kuin edelliseen hakemukseenkin, kuukauden ajalta.

Hakemuslomake tulee täyttää kokonaisuudessaan uudelleen, jos hakijan sosiaalisissa tai taloudellisissa olosuhteissa on tapahtunut oleellisia muutoksia, kuten muutokset perheen koossa, ero tai avio-/avoliitto, muutto, muutokset tuloissa tai menoissa jne.

Tuen saaja on itse velvollinen välittömästi ilmoittamaan sellaisista muutoksista omissa tai perheenjäsenten olosuhteissa, jotka voivat vaikuttaa toimeentulotukeen. Tulojen ja menojen muutosten lisäksi tulee ilmoittaa lasten olosuhteissa tapahtuvista muutoksista kuten asevelvollisuus, opiskelu tai muutto pois kotoa.

Virheellisten tietojen antaminen tai ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti voi aiheuttaa tuen takaisin perimisen tai voi johtaa syytteen nostamiseen. (Toimeentulotukilaki 20 § 2mom).

Päätös perustuu normilaskelmaan

Toimeentulotukipäätös perustuu aina tulo- ja menolaskelmaan eli ns. normilaskelmaan, jossa otetaan huomioon kaikki perheen tulot ja toimentulotukilaissa määritellyt menot. Jos hyväksyttävät menot ovat suuremmat kuin tulot ja varat, erotuksen voi saada toimeentulotukena. Tuen suuruus määritellään kuukausittain.

Perhe

Toimeentulotuessa perheen muodostavat avio- tai avopuolisot ja samassa taloudessa asuvat alaikäiset lapset. Alle 18-vuotias ei pääsääntöisesti voi itse hakea toimeentulotukea, vaan hakijana on hänen huoltajansa.

Huomioon otettavat tulot ja varat

Tuen määrää laskettaessa otetaan huomioon kaikki perheen nettotulot, lukuun ottamatta eläkkeensaajan - ja lapsen hoitotukea ja vammaistukea. Tulona huomioon otettavia ovat palkkatulot, yritystoiminnan tulot ja sosiaaliturvaetuudet. Tiliotteella näkyvät yksityistalletukset (myös omat) sekä lainat ja avustukset otetaan tulona huomioon.

Tulot otetaan huomioon sen kuukauden tuloina, jolloin ne ovat käytettävissä, esim. 26. päivän jälkeen maksettu palkka on seuraavan kuukauden tuloa.

Myös varallisuus on ensisijaista toimeentulotukeen nähden. Mahdolliset säästöt otetaan huomioon, samoin realisoitavissa oleva omaisuus. Huomioon otettavaksi varallisuudeksi ei lasketa käytössä olevaa asuntoa ja tarpeellista irtaimistoa eikä työ- ja opiskeluvälineitä.

Työttömyyspäiväraha lasketaan pitkäaikaistyöttömillä todellisen 20 päivän maksatuksen mukaisena, kunnes **työttömyyspäiväraha maksetaan kaksi kertaa samassa kuussa. Tästä kuukaudesta alkaen tuki otetaan huomioon keskimääräisten korvauspäivien mukaan eli päivää kohti myönnetty päiväraha kerrotaan 21,5:llä, jolloin saadaan määritettyä kuukausitulo.**

Poikkeuksena jätetään tulona huomioon ottamatta aktivointia tukevat ylläpitokorvaukset, toiminta- ja kannustusrahat

1.4.2002 on tullut voimaan määräaikainen lakimuutos, joka on voimassa 31.12.2009 asti. Sen mukaan perheen palkkatuloista jätetään huomioon ottamatta vähintään 20 %, kuitenkin korkeintaan 150 euroa kuukaudessa.

Aikaisemmat tulot vaikuttavat

Kun taloudellinen tilanne muuttuu ja asiakas hakee toimeentulotukea ensimmäisen kerran, tarkistetaan tulot **kahden kuukauden ajalta**. Jos tulot ovat olleet selvästi suuremmat kuin toimeentulotuessa **hyväksyttävät menot**, jaksotetaan ylimenevä osuus tulosta myös toimeentulotuen hakemiskuukaudelle. Usein, kun hakija on joutunut esim. työttömäksi, huomioon otettavaksi tulee osa aikaisemmista ansiotuloista ja myös lopputili joten toimeentulotukioikeus saattaa syntyä vasta muutaman kuukauden työttömyyden jälkeen. Suuret kertakorvaukset voidaan jaksottaa tuloksi puolen vuoden ajalle. Opintoraha jaksotetaan tuloksi opiskelukuukausille.

Ensisijaiset etuudet on haettava

Ennen toimeentulotuen myöntämistä edellytetään, että kaikki ensisijaiset etuudet, joihin hakijalla on mahdollisuus, on haettu. Tällaisia ovat työttömyyspäiväraha, sairausvakuutuspäiväraha, kuntoutusraha/-tuki, asumistuki, opintotuki, opintolaina, lapsilisän yksinhuoltajakorotus, elatusapu/-tuki jne.

Perusosan (normin mukainen meno) suuruus on määrätty sosiaali- ja terveysministeriössä

Perusosalla katetaan ravintomenot, vaatemenot, henkilökohtainen hygienia ja kodin puhtaus, paikallisliikenteestä aiheutuvat menot, harrastus- ja virkistysmenot, vähäiset terveydenhoitomenot, TV-maksu, lehti- ja puhelinlaskut sekä muut jokapäiväiset arkielämän menot. Perusosaan sisältyvistä menoista ei tarvitse esittää tositteita.

Perusosien määrät 1.1.2009 alkaen:

	euroa/kk
Yksin asuva henkilö/yksinhuoltaja	417,45 €
Yhdessä asuva täysi-ikäinen henkilö	354,83 €
Vanhempansa luona asuva 18-vuotias	304,74 €
Ensimmäinen lapsi 10 – 17 vuotta	292,22 €
Toinen lapsi 10 - 17 vuotta	271,34 €
Kolmas ja sitä seuraavat lapset 10 - 17 vuotta	250,47 €
Ensimmäinen lapsi alle 10 vuotta	262,99 €
Toinen lapsi alle 10 vuotta	242,12 €
Kolmas ja sitä seuraavat lapset alle 10 vuotta	221,25 €

Perusosaa voidaan alentaa 20 %:lla kahdeksi kuukaudeksi kerrallaan, jos henkilö ei ole ilmoittautunut työnhakijaksi, on kieltäytynyt työstä tai työvoimapolitiisesta toimenpiteestä tai kuntouttavasta työtoiminnasta tai laiminlyönnillään aiheuttanut sen, että työtä tai vastaavaa ei ole voitu hänelle tarjota. Jos kieltäytyminen on toistuvaa, perusosaa voidaan alentaa 40 %:lla.

Alennetut perusosat ovat seuraavat:

	- 20 %	- 40 %
Yksin asuva/yksinhuoltaja	333,96 €	250,47 €
Yhdessä asuva täysi-ikäinen	283,86 €	212,90 €
Vanhempiensa luona asuva 18-vuotias	243,79 €	182,84€

Asumiskustannukset

Perheen koon mukaan **tarpeellisista ja kohtuullisista** asumiskuluista otetaan huomioon menona vuokra, yhtiövastike, vesimaksut, saunamaksut, lämmityskulut, asuntolainan korot, taloussähkö ja kodin irtaimiston vakuutusmaksu.

Omakotitalossa asuville otetaan huomioon lämmitys-, vesi- ja jätevesimaksut, jätehuoltomaksu, taloussähkö, lakisääteinen palovakuutus, koti-irtaimiston vakuutus, tontin vuokra, tienhoitomaksut, asuntolainan korko ja kiinteistövero.

Asumiskuluiksi huomioidaan kulut vain siitä asunnosta, jossa perhe tai henkilö asuu.

Terveydenhoitomenot

Pääsääntöisesti edellytetään käytettävän julkisia terveydenhuollon palveluja, yksityislääkärin palkkioita tai vastaavia ei oteta huomioon. Jos haetaan

toimeentulotukea yksityisiin terveydenhoitomenoihin, on mukaan liitettävä asiantuntija-lausunto yksityisen hoidon välttämättömyydestä. Poliklinikka- ja sairaalamaksut kuuluvat toimeentulotuen piiriin. Sairaala- tai muussa laitoshoidossa lasketaan ateriaeduksi 5 €/vrk 7 päivää ylittävän hoidon osalta. Kunnallinen hammashoito, proteettinen hoito, silmälasien hankinta tms. terveydenhoitomenot otetaan huomioon perusturvalautakunnan ohjeiden mukaisesti. **Proteettisen hammashoidon kustannuksia ja silmälasikustannuksia on haettava etukäteen** ja niiden välttämättömyys ja kustannukset on todistuksin ja kustannusarvioin selvitettävä. Toimeentulotuki niihin myönnetään pääsääntöisesti maksusitoumuksena sosiaalitoimiston valitsemaan liikkeeseen.

Lääkärin määräämistä lääkkeistä otetaan huomioon **sairauden hoitamiseksi tarvittavat reseptilääkkeet**. Kiireellisissä tapauksissa voidaan myöntää maksusitoumus reseptin mukaan.

Vähäisiksi, perusosalla katettaviksi terveydenhoitomenoiksi luetaan käsikauppalääkkeet. Menoiksi ei huomioida niitä sairaudenhoitokuluja, joiden perusteella asiakkaalle on myönnetty hoitotuki tai sellaisia menoja, joista asiakas saa korvausta muualta esim. vakuutuksen perusteella.

Muut erityismenot

Perusosan, asumisen ja sairaudenhoidon ohella voidaan **harkintaa käyttäen** ottaa huomioon myös muita hakijan erityisistä olosuhteista johtuvia, tarpeellisiksi katsottavia menoja. Tällaisia voivat olla esimerkiksi muuttokulut, lapsen syntymästä aiheutuvat hankinnat, pitkäaikaisesta sairaudesta aiheutuvat kulut ja lasten harrastuksiin liittyvät menot. Kaikista menoista tulee esittää tositteet tai kustannusarvio.

Toimeentulotukea ei pääsääntöisesti myönnetä takautuvasti

Toimeentulotuen tarkoituksena on turvata henkilön tai perheen **vastainen** toimeentulo. Näin ollen toimeentulotukea ei pääsääntöisesti myönnetä takautuvasti. Vain erityisistä syistä voidaan myöntää toimeentulotukea takautuvasti, kuten asumis- tai terveydenhoitokuluihin, mikäli hakijalla olisi ollut toimeentulotukioikeus kyseisten kulujen syntymäajankohtana.

Toimeentulotuen takaisin periminen (Laki toimeentulotuesta § 23)

Toimeentulotuki on aina viimesijainen toimeentulon lähde. Jos tuensaajalla on oikeus samalta ajalta saada jotain muuta etuutta, joka ei kuitenkaan ole vielä hänen käytettävissään, tehdään tukea myönnettäessä yleensä myös päätös tuen takaisinperinnästä. Esimerkiksi kun henkilöllä on työttömyyspäiväraha vireillä, mutta sen käsittely viipyy, peritään takautuva työttömyyspäiväraha myönnetyn toimeentulotuen korvaukseksi. Perintä voidaan suorittaa vain sen suuruisena ja niiltä kuukausilta, kuin tukea on myönnetty ja takautuvaa etuutta maksettu.

Vanhempansa luona asuvat täysi-ikäiset

Vanhempansa luona asuvat 18 vuotta täyttäneet katsotaan pääsääntöisesti itsenäisiksi tuenhakijoiksi. Jos heillä on tuloja, heidän oletetaan huolehtivan omasta toimeentulostaan ja osallistuvan myös perheen asumiskustannuksiin pääluvun mukaisella osuudella. Vanhempien luona asuvan täysi-ikäisen perusosa on 304,74 €/kk, eikä yläikärajaa ole asetettu.

Jos täysi-ikäinen kotona asuva nuori jää työttömäksi ja on oikeutettu toimeentulotukeen esim. työttömyyspäivärahojen viivästyessä, hänelle voidaan toimeentulotukena myöntää perusosan lisäksi myös osuus asumismenoista, mikäli hän on maksanut niistä myös työssä ollessaan. Pelkkä ”ruokarahan” kotiin maksaminen ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin asumiskuluihin osallistuminen. Maksut tulee osoittaa tosittain, käteiskuitti ei ole hyväksyttävä tosite.

Yrittäjät

Jos yrittäjä ei saa toiminnastaan riittävää toimeentuloa, hänellä on mahdollisuus saada toimeentulotukea. Yrittäjän pitää itse osoittaa oikeutensa toimeentulotukeen kirjanpitäjän antamalla tai muulla vastaavalla selvityksellä.

Kaikki yritystoiminnasta saatavat tulot otetaan huomioon tuen tarvetta määriteltäessä. Selvityksestä on käytävä ilmi myös ns. yksityiskäyttöön suoritettut hankinnat tai nostot. Toimeentulotuessa ei huomioida menoina mitään yritystoiminnasta aiheutuvia kuluja (poikkeuksena lakisääteinen eläkevakuutusmaksu, mikäli se on maksettu), koska tuen tarkoituksena on turvata vain luonnollisten henkilöiden välttämätön toimeentulo. Yrittäjän tulot voidaan jaksottaa esim. kausiluonteisessa työssä siten, että tuloiksi katsotaan koko tilikauden tulot. Yrittäjää voidaan avustaa kannattamattoman yritystoiminnan vuoksi vain tilapäisesti. Jos tilanne on jatkuva, edellytetään, että tuen tarvitsija hakeutuu työmarkkinoille.

Opiskelijat

Opintotukietuudet ovat opiskelijoiden ensisijainen toimeentulon lähde. Etuudet on haettava täysimääräisinä ja myös **opintolaina on ensisijainen toimeentulotukeen nähden.**

Opiskelija voi saada toimeentulotukea, jos opintotukietuudet viivästyvät tai etuudet eivät riitä toimeentuloon.

Alaikäistä opiskelijaa ei pääsääntöisesti voida avustaa itsenäisesti, vaan hakijana tulee olla huoltaja. Koska toimeentulotukilain mukaan jokaisella on velvollisuus pitää huolta omasta elatuksestaan ja toimeentulotuki on aina viimesijaista, tulee opiskelijan loma-aikoina ensisijaisesti hakeutua työhön.

Ehkäisevä toimeentulotuki

Ehkäisevää toimeentulotukea myönnetään edistämään henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäisemään syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta.

Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää mm. tuensaajan aktivointia tukeviin toimenpiteisiin, asumisen turvaamiseksi, ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi sekä muihin tuen saajan omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin.

Ehkäisevää toimeentulotukea myönnetään ensisijaisesti henkilölle tai perheelle silloin, kun oikeutta varsinaiseen toimeentulotukeen ei ole, mutta tuen myöntäminen on perusteltua yllä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Ehkäisevä toimeentulotuki on harkinnanvaraista tukea.

Toimeentulotukilain 13 §:n mukaan kunta myöntää perusteiden mukaan ehkäisevää toimeentulotukea 1 §:n 2 momentissa mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

NORMIN LASKENTATAULUKKO

TULOT: *)	1. KUUKAUSI	2. KUUKAUSI	3. KUUKAUSI
Tulo 1			
Tulo 2			
Tulo 3			
Tulo 4			
YHTEENSÄ			
MENOT:			
- aikuiset (normin mukainen meno)			
- lapset (normin mukainen meno)			
Asumiskulut			
Vuokra/yhtiövastike			
Lämmitys			
Vesi			
Jätehuolto			
Tontin vuokra			
Sähkö			
Palo/irtaimistovakuutus			
Asuntolainan korot			
Terveystenhoito			
Päivähoito			
YHTEENSÄ			
NORMIN YLITYS **)			
NORMIN ALITUS			

*) Kaikki perheen käytettävissä olevat tulot otetaan huomioon, lukuun ottamatta eräitä poikkeuksia (ks. sivu 3)

***) Normin mahdollinen ylijäämä siirretään seuraavan kuukauden tuloksi.

Huom! Taulukko on suuntaa antava. Taulukon avulla asiakas voi itse arvioida toimeentulotuen määrää.